

STRESZCZENIE

Kontrola prewencyjna jako warunek bezpieczeństwa eksploatacyjnego elektrowni jądrowej. Studium prawnoporównawcze.

Konieczność dokonania inwestycji zmierzających do dalszej dywersyfikacji źródeł energii składających się na polski miks energetyczny oznacza, że w nieodległej przyszłości w Polsce prawdopodobnie powstanie pierwsza elektrownia jądrowa. Dlatego, problematyka odpowiedniego kształtowania, a w konsekwencji, także stosowania regulacji dotyczących inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej, w szczególności zaś elektrowni jądrowych, jest istotna i aktualna.

Główny problem badawczy pracy stanowi ocena obowiązującego w Polsce modelu kontroli prewencyjnej i możliwości jego poprawy. Właściwe ukształtowanie modelu kontroli prewencyjnej – a konkretnie przepisów prawnych wyrażających ten model – stanowi warunek bezpieczeństwa eksploatacyjnego elektrowni jądrowej. Modyfikowalność tego modelu decyduje zaś o tym, że nie jest on statyczny, co oznacza możliwość jego ciągłej poprawy, z uwzględnieniem potrzeb praktyki czy też najnowszych osiągnięć technologicznych.

Inne zidentyfikowane w rozprawie problemy badawcze, mają charakter wtórny do głównego problemu badawczego, w tym sensie, że istotne są przede wszystkim jako jego uzupełnienie. Wynika to ze specyfiki analizowanych w rozprawie zagadnień, w szczególności, z dużego skomplikowania materii, w tym, technicznych aspektów cyklu życia elektrowni jądrowych. Dlatego też w rozprawie badane są pojęcia takie jak np. bezpieczeństwo eksploatacyjne i bezpieczeństwo eksploatacyjne elektrowni jądrowej, ale też szczegółowo wyjaśniony został sposób wyodrębnienia polskiego modelu kontroli prewencyjnej.

Wziąwszy pod uwagę wskazane wyżej problemy badawcze dysertacji, jej cele to:

- 1) analiza i zdefiniowanie pojęcia bezpieczeństwa eksploatacyjnego elektrowni jądrowej wraz z wyjaśnieniem związanych z tym pojęciem innych zagadnień, takich jak: cykl życia elektrowni jądrowej, fazy przed-eksploatacyjne elektrowni jądrowej, etc. (w powyższym zakresie, w pracy przeanalizowano w szczególności dorobek Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, występującej w charakterze „ponadnarodowego” regulatora energetyki jądrowej);
- 2) wyjaśnienie znaczenia kontroli prewencyjnej, przedstawianego w rozprawie jako zespół przepisów współtworzących kompleksowy model proceduralny, ze wskazaniem

podstaw wyodrębnienia przepisów pozostających w zakresie tego modelu, a dotyczących konkretnie elektrowni jądrowej;

- 3) analiza polskiego modelu kontroli prewencyjnej i ocena jego jakości w oparciu o przeanalizowane w rozprawie trzy inne modele kontroli prewencyjnej funkcjonujące w wybranych porządkach prawnych państw członkowskich Unii Europejskiej (Szwecji, Niemiec i Francji).

Dysertacja podzielona jest na cztery rozdziały. W rozdziale I przeanalizowane zostały, w szczególności, pojęcie eksploatacji elektrowni jądrowej, pojęcie bezpieczeństwa eksploatacyjnego elektrowni jądrowej, jak też poszczególne elementy tego pojęcia, w oparciu o publikacje Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej. Ponadto, w tej części pracy rozpatrzono zróżnicowany kontekst występowania pojęcia bezpieczeństwa eksploatacyjnego w ustawach, orzecznictwie i doktrynie. Umożliwiło to zaproponowanie definicji pojęcia bezpieczeństwa eksploatacyjnego elektrowni jądrowej.

Rozważania w rozdziale II skoncentrowane są na pojęciu kontroli prewencyjnej. Podkreślona została różnica między możliwymi sposobami rozumienia kontroli prewencyjnej, tj. tradycyjnym, prezentowanym najczęściej w doktrynie (jako funkcja) a postulowanym w rozprawie (jako zespół procedur wyrażonych w przepisach – model). Zważywszy na terminologiczne i teoretyczne podobieństwo kontroli prewencyjnej do instytucji kontroli i nadzoru, instytucje te zostały ze sobą zestawione, także w ujęciu ich związku z tradycyjnie wyróżnianymi w doktrynie funkcjami administracji w gospodarce – funkcją policyjną, funkcją reglamentacyjną i funkcją regulacyjną.

W rozdziale III pracy, badaniu poddany zostały obowiązujący w Polsce model kontroli prewencyjnej, wynikający z przepisów prawa (zawierających instrumenty kontroli prewencyjnej). W tej części rozprawy, przeanalizowane zostały konkretne przepisy ustaw (i innych aktów prawnych), z których łącznie wynika aktualny model kontroli prewencyjnej w energetyce jądrowej, dotyczący m.in. także elektrowni atomowych, w szczególności zaś, przepisy ustawy Prawo atomowe (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1792, ze zm.), ustawy o przygotowaniu i realizacji inwestycji w zakresie obiektów energetyki jądrowej oraz inwestycji towarzyszących (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 153), ale też inne komplementarne do nich przepisy ujęte w ustawach, aktach wykonawczych, aktach prawa Unii Europejskiej i prawa międzynarodowego.

W ostatnim, IV, rozdziale pracy przeanalizowane zostały przepisy regulujące model kontroli prewencyjnej w trzech różnych porządkach krajowych: szwedzkim, niemieckim i francuskim. Poszczególne cechy i elementy tych modeli odniesiono do regulacji obowiązującej w Polsce, a przeanalizowanej w rozdziale III rozprawy. Umożliwiło to syntetyczne porównanie

polskiego modelu kontroli prewencyjnej do modeli przyjętych w państwach o nieporównywalnie większej praktyce w zakresie komercyjnego wykorzystania energii jądrowej.

Badanie przeprowadzone w związku z założonymi celami pracy, umożliwiło zweryfikowanie tezy, że kontrola prewencyjna stanowi warunek bezpieczeństwa eksploatacyjnego elektrowni jądrowej, a świadomie kształtowane przepisy prawne, bazujące na wcześniejszych doświadczeniach, umożliwiają ciągłą poprawę procedur kontroli prewencyjnej. Przeprowadzona w pracy analiza wykazała także, że poprawa niektórych elementów polskiego modelu kontroli prewencyjnej jest możliwa. W szczególności dotyczy to zwiększenia udziału społeczeństwa w procesie legalizacji inwestycji dotyczących elektrowni jądrowej oraz większego wyspecjalizowania organów biorących udział w tym procesie na różnych jego etapach. Instrumenty wchodzące do zakresu procedur kontroli prewencyjnej w konkretnym modelu, kreują więc kompleksowe podejście możliwie skutecznie zabezpieczające przed zaistnieniem zdarzeń i wypadków jądrowych (ograniczając ryzyko do akceptowalnego poziomu, ale też wpływają na poprawę praktyk i procesów stosowanych w fazie eksploatacyjnej elektrowni jądrowej (czyli w toku jej komercyjnego funkcjonowania).

ABSTRACT

Preventive control as a condition of operational safety of a nuclear power plant.

A comparative law study.

The need to make investments aimed at further diversification of energy sources that make up the Polish energy mix means that in the near future the first nuclear power plant is likely to be built in Poland. Therefore, the issue of appropriate shaping and, consequently, also the application of regulations regarding investments in the field of nuclear power facilities, and in particular nuclear power plants, is relevant and current.

The main research problem of the dissertation is the assessment of the preventive control model applicable in Poland and the possibilities of its improvement. Proper formation of the preventive control model – and more specifically the legal provisions expressing this model – is a condition of operational safety of a nuclear power plant. The modifiability of this model determines, however, that it is not static, which means the possibility of its continuous improvement, taking into account the needs of practice and the latest technological developments.

Other research problems identified in the dissertation are secondary to the main research problem, in the sense that they are important by way of complementing it. This is due to the specificity of the issues analyzed in the dissertation, and in particular, the high complexity of matter, including the technical aspects of the life cycle (or more properly, lifetime) of nuclear power plants. Therefore, the dissertation explores concepts such as, for example, operational safety and operational safety of a nuclear power plant, but also explains how to distinguish (in terms of recognizing its individual features) the Polish model of preventive control.

Considering the research problems of the dissertation indicated above, its aims are:

- 1) analysis and definition of the concept of operational safety of a nuclear power plant along with an explanation of other issues related to this concept, such as: life cycle of a nuclear power plant, pre-operational phases of a nuclear power plant, etc. (in the above scope, the dissertation includes particularly the publications of the International Atomic Energy Agency, acting as a "supranational" regulator of nuclear energy);
- 2) explanation of the significance of preventive control presented in the dissertation as a set of provisions co-creating a comprehensive procedural model, with an indication of the grounds for separating the provisions comprising that model and specifically relating to the nuclear power plant;

3) analysis of the Polish model of preventive control and assessment of its quality based on three other preventive control models functioning in selected legal orders of EU Member States (Sweden, Germany and France) analyzed in the dissertation.

The dissertation is divided into four chapters. In Chapter I, in particular, the concept of nuclear power plant operation, the concept of operational safety of a nuclear power plant, as well as the individual elements of this concept have been analyzed, based on publications of the International Atomic Energy Agency. In addition, this part of the dissertation explores the diverse context of the concept of operational safety in the acts of law, case law and doctrine. This enabled the author of the dissertation to propose a definition of the concept of operational safety of a nuclear power plant.

Chapter II focuses on the concept of preventive control. The difference between possible ways of understanding preventive control, i.e. traditional, most often presented in the doctrine (as a function) and that presented in the dissertation (as a set of procedures expressed in the regulations – a model) was emphasized. Given the terminological and theoretical similarity of preventive control to control and supervision (as institutions), all these institutions have been compared, also in terms of their relationship with the administrative functions traditionally distinguished in the doctrine – the police function and the regulatory function (for Polish speakers: *reglamentacja* and *regulacja* are treated as separate functions).

In Chapter III of the thesis, the preventive control model applicable in Poland, expressed in legal provisions (including the instruments of preventive control), has been examined. In this part of the dissertation, specific provisions of different acts of law were analysed, which collectively form the current model of preventive control in nuclear energy, including also nuclear power plants, and in particular the provisions of the Atomic Law Act (Polish Journal of Laws of 2019, item 1792, as amended), the Act on the preparation and implementation of investments in the field of nuclear power facilities and associated investments (Polish Journal of Laws of 2018, item 153), but also other complementary provisions included in other statutes, executive acts, acts of the European Union law and international law.

In the last chapter (IV), of the dissertation, the provisions regulating the model of preventive control in three different national legal orders: Swedish, German and French were analyzed. The individual features and elements of these models were referred to the regulations applicable in Poland, which were analyzed in Chapter III of the dissertation. This enabled a synthetic comparison of the Polish preventive control model to the models adopted in countries with incomparably greater practice and experience in the field of commercial use of nuclear energy.

The study carried out in connection with the objectives (aims) of the dissertation allowed to verify the thesis that preventive control is a condition of operational safety of a nuclear power plant, and that consciously shaped legal regulations based on previous experience allow for continuous improvement of preventive control procedures. The analysis also showed that improvement of some elements of the Polish preventive control model is possible. In particular, this applies to increasing public participation in the process of legalizing investments related to a nuclear power plant and greater specialization of bodies involved in this process at its various stages. The instruments that fall within the scope of preventive control procedures in a specific model, therefore, create a comprehensive approach that effectively protects against the occurrence of nuclear incidents and accidents (limiting the risk to an acceptable level, but also improve the practices and processes used in the operational phase of the nuclear power plant's lifetime (during its commercial use).